

CZU: 342.5

GARANTAREA CONSTITUȚIONALĂ A INDEPENDENȚEI AUTORITĂȚII JUDECĂTOREȘTI

Elena BUGUȚA,

doctor în drept, conferențiar universitar, avocat

Vasile BUGUȚA,

student, Facultatea de Drept, USM

Statul de drept a devenit de neconceput fără justiție, lipsa justiției veritabile însemnând arbitrar și nedreptate. Dacă viața socială trebuie să se desfășoare conform constituției și legilor, în mod firesc trebuie să existe o funcție care să le cunoască și să le poată interpreta și aplica corect atunci când sunt încălcate, atunci când drepturile și libertățile cetățenilor sunt periclitate, neglijate.

Această funcție a fost și este încredințată unei autorități (puteri) distincte, investită cu puteri statale care îi dau eficiență și care trebuie să fie independentă și imparțială.

Cuvinte-cheie: justiție, lege, autoritate judecătorească, putere judecătorească, independență judecătorească, activitate judecătorească, litigiu, subiect de drept, hotărâre judecătorească.

The rule of law as such has become inconceivable without justice, where the lack of a genuine justice means arbitrariness and injustice. If social life must be conducted according to the constitution and laws, there must be a function to know them and be able to interpret and apply them properly when they are violated, when the rights and freedoms of citizens are endangered and neglected.

This function has been entrusted to a distinct authority (power), vested with state powers that give it efficiency and that should be independent and impartial.

Keywords: justice, law, judicial authority, judicial power, judicial independence, judicial activity, dispute, law subject, judgment.

Introducere. Independența judecătorului, ca o instituție distinctă de drept, dar parte a conceptului larg ce ține de înfăptuirea justiției, a intrat în atenția publică la începutul sec.XX, punctul culminant constituind adoptarea de către Organizația Națiunilor Unite a Principiilor fundamentale referitoare la independența magistraturii din 1985.

În prezent, majoritatea covârșitoare a statelor consfințesc principiul independenței judecătorilor în constituțiile lor, deși pentru a garanta realizarea practică a acestui principiu simpla existență a prevederilor respective în textul Legii Fundamentale nu este suficientă. Statuarea din constituție nu poate fi aplicată decât prin existența unui cadru legal subsecvent ce stabilește garanții reale, ferme și suficiente pentru ca independența judecătorilor să fie reală.

Independența judecătorului și supunerea lui numai legii este unul dintre principiile de bază ale

puterii judecătorești, consacrate în toate constituțiile țărilor cu tradiții democratice. Acest principiu a fost preluat și de acele state pentru care democrațiile țărilor europene constituie un model pe care trebuie să-l urmeze [6, p. 165]. Potrivit acestui principiu, în activitatea sa judecătorul trebuie să se supună numai legii și conștiinței sale.

Într-un stat de drept, judecătorul este purtătorul puterii judecătorești și anume prin intermediul acestuia se îndeplinește funcția constituțională a îndeplinirii justiției. Acum, după mai mulți ani de democrație, putem spune că una din principalele cuceriri ale statelor Republica Moldova și România o constituie garanția independenței, imparțialității și inamovibilității judecătorului. Fără existența acestor garanții constituționale, puterea judecătorească nu-și poate îndeplini funcțiile și, implicit, nu-și poate realiza scopul principal de îndeplinire a justiției.

Pentru ca judecătorii să asigure

supremația legii, ei au nevoie de un statut și de garanții speciale: *independență* și *imparțialitate*. În plan național, reglementări privind garantarea independenței judecătorului se conțin în Capitolul V al Legii Nr. 544 din 20.07.1995 cu privire la statutul judecătorului [5].

Totodată, există un adevărat Corpus Iuris judiciar internațional ce reflectă preocuparea diverselor organisme internaționale mondiale, regionale, cu caracter guvernamental și neguvernamental vizând consolidarea rolului judecătorului, precum: Declarația Universală a Drepturilor Omului (ONU, Paris, 1948) și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice (ONU, 1966), Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Consiliul Europei, Roma, 1950), Principiile de bază ale Independenței Justiției (Adunarea Generală a ONU, 1985), Statutul Universal al Judecătorilor (Uniunea Internațională a Magistratilor, 1987) etc.

Justiția, ca sistem, dar și judecă-

torii individual, trebuie să fie capabili să-și exercite atribuțiile fără a fi influențați de puterea legislativă, puterea executivă, ori de diverse grupuri de interese și persoane.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul studiului au fost utilizate metodele analizei, sintezei și comparației. Materialele folosite sunt cercetările din domeniul vizat al Republicii Moldova, României, precum și cercetările legislației în vigoare.

Rezultate obținute și discuții. Îndeplinirea justiției este o activitate juridică specifică, realizarea căreia este de competență exclusivă a puterii judecătorești. Reprezentanții puterii judecătorești - magistrații, prin caracterul atribuțiilor pe care le îndeplinesc, trebuie să fie liberi de orice influență fie că aceasta vine din partea organelor de stat sau din partea oricăror alte entități [7, p. 198]. Aceasta este regula principală după care ar trebui să se conducă orice judecător atunci când tranșează procesele judiciare.

Conceptele de justiție și putere judecătorească sunt foarte strâns legate între ele, acestea contribuind în egală măsură la realizarea funcției de îndeplinire a justiției. Mai mult, statul de drept ca atare a devenit de neconceput fără justiție, lipsa justiției veritabile însemnând arbitrariu și nedreptate [11, p. 201].

Noțiunea de putere are trei sensuri. Într-un prim sens cuvântul putere desemnează noțiunea de funcție, spre exemplu se spune că *puterea judecătorească se exercită de organele judecătorești*. În al doilea sens, cuvântul putere vizează noțiunea de organ când se spune spre exemplu că, puterea executivă prin excesul de ordonanțe, încalcă domeniul puterii legiuitoare. În al treilea sens, prin cuvântul putere se vizează elementele constitutive ale voinței naționale întrucât aceasta poate fi fracționată în anumite elemente ce pot fi delegate și încorporate, într-un anumit organ care

exercită funcții corespunzătoare [12, p. 126].

Acestea fiind spuse și pornind de la prevederile constituționale, trebuie să înțelegem că toate cele trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească) nu sunt altceva decât niște prerogative delegate de popor (națiune). De aici și concluzia în conformitate cu care parlamentul are delegată puterea de a adopta legi conforme voinței popoului, guvernul are obligația delegată de a asigura executarea legilor în corespundere cu intenția reprezentanților, iar organelor judecătorești le este delegat să stabilească dacă acțiunile particularilor sunt în acord cu ceea ce au stabilit legislativul și executivul [12, p. 128].

Reiese, așadar, că autoritățile judecătorești nu au puterea de a decide în ceea ce privește organizarea treburilor în stat, ele trebuie doar să vegheze dacă organizarea statală nu a fost tulburată. Mai mult, organele judecătorești sunt, de cele mai multe ori, chemate să vegheze asupra legalității acțiunilor particularilor sau ale autorităților publice, doar în cazul în care acestea sunt sesizate în acest sens [8, p. 216]. Pe acest teren a și apărut întrebarea dacă nu cumva puterea autorităților judecătorești este una iluzorie? De fapt, discuțiile în jurul conceptului de putere judecătorească nu au încetat din momentul apariției teoriei separației puterilor în stat. Principala necunoscută în acest sens, apare atunci când se pune problema atribuțiilor exercitate de către puterea judecătorească. Este sau nu este puterea judecătorească o putere veritabilă în stat sau această putere se reduce doar la proclamarea constituțională și nu merge mai departe de atât? Aceasta este întrebarea care preocupă doctrina juridică chiar și în perioada în care statul de drept are consacrare constituțională în majoritatea statelor dezvoltate.

Dacă viața socială trebuie să se desfășoare potrivit Constituției și legilor, în mod firesc trebuie să

existe o funcție care să le cunoască și să le poată interpreta și aplica concret atunci când sunt încălcate, când drepturile și libertățile cetățenilor sunt periclitare, neglijate [7, p. 201].

Concepută astfel, ca o funcție realizată independent și imparțial, justiția s-a impus ca o idee și realitate în care oamenii cred și trebuie să creadă că îi poate apăra atunci când drepturile și interesele legitime sunt încălcate, ca similarul dreptății triumfătoare, *Fiat justitia perezat mundus* (justiția să-și urmeze cursul ei chiar dacă lumea ar fi să piară) este dictonul preferat în legătură cu justiția. Semnificația acestui dicton este aceea că precum veșnica dreptate a Dumnezeirii e neclintită în fermitatea ei, dezvăluindu-se în orice condiții, chiar ale prăbușirii întregii lumi, tot așa judecătorul care se ocupă de un anume caz trebuie să-l ducă la bun sfârșit și să-l rezolve după cum îl îndeamnă știința și conștiința, chiar dacă între timp ar veni sfârșitul lumii cu toate grozăviile sale [8, p. 219].

Fac obiectul jurisdicțiilor litigiile dintre persoane fizice, dintre acestea și persoanele juridice civile sau de drept public, ori dintre acestea și autoritățile publice. Soluționarea litigiilor se face în cadrul unui proces, după anumite reguli prin acte numite hotărâri judecătorești. Judecătorul care înfaptuiește justiția cerută, trebuie să afele adevărul în procesul respectiv, pentru a identifica exact încălcarea legii, victimele, cauzalitatea, răspunderea și responsabilii. Pentru ca justiția să-și poată înfaptui misiunea, ea cunoaște o anumită organizare și anumite principii. Organizarea justiției se face pe grade de jurisdicție care presupune controlul, pentru a evita eroarea. Aceste grade de jurisdicție permit o evaluare a judecății în fond, dar și în apel și recurs, ca posibilitate de îndreptare a erorilor, de reevaluare a sentințelor în raport cu probele în cauză [11, p. 204].

În acest context, trebuie de menționat că independența judecătorului a fost consacrată constituțional și în perioada comunismului, doar că această consacrare purta un caracter formal. Obligația judecătorului de a urma prevederile legale era una abuzivă în acele vremuri pentru că principiul supremației Constituției nu se respecta. În consecință, judecătorul trebuia să aplice chiar și acele prevederi legale care contraveneau legii fundamentale.

Conform Principiilor de bază ale Independenței Justiției (Adunarea Generală a ONU, 1985), independența puterii judecătorești presupune:

1. Independența puterii judecătorești trebuie garantată de către stat și consacrată prin Constituție sau prin legile țării. Este de datoria tuturor guvernelor și a celorlalte instituții de a respecta și supraveghea independența corpului de judecători.

2. Judecătorii trebuie să soluționeze în mod imparțial cauzele deduse judecății, în baza faptelor și în conformitate cu legea, fără niciun fel de restricții, influințe neadecvate, sugestii, presiuni, amenințări sau amestecuri, fie ele directe sau indirecte, indiferent din partea cui ar veni și pe ce motiv.

3. Judecătorii trebuie să aibă competența de a judeca toate chestiunile de natură judiciară și să aibă autoritatea exclusivă de a decide dacă o chestiune dedusă judecății este de competența lor așa cum este aceasta stabilită prin lege.

4. Trebuie interzis orice amestec inadecvat sau nejustificat în procesul judiciar, iar deciziile judecătorești pronunțate de către instanțe nu trebuie să poată fi supuse revizuirii. Acest principiu nu privește căile de atac sau micșorarea ori comutarea de către autoritățile competente a pedepselor aplicate de către instanță, conform legii.

5. Orice persoană ar trebui să aibă dreptul de a fi judecată de că-

tre o instanță de drept comun prin procedurile legal stabilite. Nu ar trebui să poată fi înființate instanțe care nu urmează procedurile stabilite în mod corespunzător pentru judecată, cu scopul de a înlocui competența ce aparține instanțelor de drept comun.

6. Principiul independenței justiției dă dreptul și îi obligă pe judecători să se asigure că procedurile judiciare se desfășoară în mod echitabil și cu respectarea drepturilor părților.

7. Este de datoria fiecărui stat membru să asigure resursele adecvate pentru a permite corpului de judecători să își îndeplinească atribuțiile în mod corespunzător [2].

Independența judecătorului poate fi garantată doar în cazul în care acesta este obligat să aplice doar acele legi ce corespund dreptului. Judecătorul nu poate fi obligat să aplice o lege dacă aceasta contravine prevederilor constituționale. Evident că și în acest caz, judecătorul va trebui să urmeze calea legală și să apeleze la organele de control constituțional pentru a evita arbitrarul.

În exercitarea atribuțiilor sale judecătorul nu poate primi niciun fel de ordine, instrucțiuni, indicații, sugestii sau alte asemenea impulsuri privind soluția pe care trebuie să o dea. Tot în acest sens s-a menționat că ceea ce caracterizează, în primul rând, instanțele judecătorești, este faptul că ele soluționează litigiile aduse lor spre judecare, întemeindu-se exclusiv pe lege și pe actele normative subordonate acesteia, fără a putea fi influențate în vreun fel oarecare, în hotărârile pe care le pronunță. Dacă puterea politică într-o societate democratică se schimbă periodic sub aspectul puterii, dar și răspunderii sale, judecătorii sunt acele persoane cărora le revine funcția de a asigura continuitatea și coerența - indispensabile dreptului, supunând legile adoptate de diferite guvernări unei interpretări, care să le asigure

conformitatea cu valorile universale, de al căror respect depinde în mod esențial, conviețuirea socială [6, p. 168-169].

O altă garanție a independenței judecătorului este faptul că organizarea instanțelor judecătorești, competența acestora și procedura de judecată sunt stabilite prin lege organică (art. 115, alin (4) Constituția RM.). În acest fel, justiția este apărută de orice fel de reguli care ar stabili funcționarea ei și care ar veni din partea unui alt organ decât Parlamentul.

Judecătorul, el însuși, dă în ultimă instanță strălucire independenței sale, prin profesionalism, moralitate, caracter, deontologie. Trebuie de reținut și faptul că la garantarea independenței judecătorului, pun umărul chiar și acele interdicții impuse de lege pentru funcția de judecător. Magistratul trebuie să se bucure de multă autoritate și prestigiu, iar acestea nu se pot obține decât printr-un comportament și o ținută morală care trebuie, de multe ori, impusă. De aceea, el trebuie să dispună de libertate de expresie, de opinie, de asociere. Dar fiecare profesie are servituțiile sale, iar pentru un magistrat se pretind un anumit gen de sobrietate care vizează angajamentele sale puternice.

Statutul Universal al Judecătorilor debutează cu reglementarea independenței nu ca un drept, ci ca o obligație (art. 1, alin.(1)) [3].

Scopul pentru care judecătorii trebuie să fie independenți este tocmai realizarea unei justiții imparțiale. Cu privire la răspunderea civilă și penală, art. 10 din Statutul Universal al Judecătorilor prevede: „Când aceasta este admisă, acțiunea civilă îndreptată împotriva unui judecător, precum și aceea în materie penală, inclusiv arestarea, trebuie efectuate în condiții ce nu pot avea drept obiect exercitarea unei influențe asupra activității judiciare a acestuia” [3].

Judecătorii sunt cei care interpretează legea și, din acest considerent,

ei nu pot face obiectul unor acțiuni disciplinare în baza simplei exercitări a funcțiilor judecătorești, cu excepția cazului în care comportamentul nedemn al judecătorului este dovedit. Erorile judiciare necesită a fi rezolvate pe calea apelului, în spiritul respectării jurisdicției și a procedurii, interpretând, aplicând legea sau evaluând probele; celelalte erori judiciare care nu pot fi îndreptate în acest mod trebuie să conducă, cel mult, la o acțiune a părții nemulțumite împotriva statului.

Recomandarea (94)12 a ONU privind independența justiției solicită în mod expres ca aplicarea sancțiunilor să nu aducă atingere independenței justiției: este esențial ca judecătorii să nu fie supuși unor măsuri disciplinare datorită opoziției față de fondul cauzei decise de judecătorul în cauză [4].

Între judecător și puterea politică, în general, există un conflict necesar, el reprezentând instrumentul prin care societatea se pune la adăpost de abuzurile puterii. Problema independenței justiției se pune din două perspective distincte: independența magistraturii în ansamblul său și, respectiv, independența fiecărui judecător, privit individual. Prima perspectivă ține de organizarea statului, de principiul separației puterilor și de exigențele acestuia de a privi autoritatea judecătorească [11, p.204].

Pentru garantarea independenței judecătorului au fost instituite reguli procedurale speciale. Deși acestea nu se bucură de o atenție sporită în literatura de drept constituțional, garanțiile procedurale au o importanță covârșitoare pentru actul decizional al magistraților pentru că, în cele din urmă, justiția se realizează în sălile de judecată. Astfel, unul dintre principiile procedurale ce asigură independența judecătorului este secretul deliberării în conformitate cu care nicio persoană nu este în drept să asiste în camera de deliberare în momentul în care se emite hotărârea.

O altă regulă procedurală menită să garanteze independența actului de justiție este cea referitoare la recuzarea judecătorului. În acest sens, legislațiile statelor stabilesc reguli care obligă judecătorii să nu participe la judecarea acelor cauze în care aceștia sunt interesați – direct sau indirect.

Recrutarea judecătorului este și ea o garanție a independenței acestora. În unele state judecătorii sunt aleși, prin vot popular, la fel ca și deputații. Sistemul alegerii nu este însă considerat ca dând rezultate pentru motivul că nu dă garanții autorității judiciare. În acest sens, credem că este relevant exemplul fostelor state sovietice, în care, deși, judecătorii erau recrutați pe principii electivă, aceștia nu se bucurau de independență. În sistemul alegerii, judecătorii trebuie să se alinieze platformelor și partidelor politice, cu toate dezavantajele ce rezultă de aici. Recrutarea judecătorilor prin concurs, în care numirea se face în ordinea rezultatelor este considerată cea mai potrivită. Comisiile de concurs trebuie să cuprindă universitari, juriști profesioniști, magistrați recunoscuți, fapt ce asigură din start independența [9, p.136].

În multe state judecătorii sunt numiți de executiv. În Republica Moldova și România judecătorii sunt numiți de către Președinte la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. Funcția Președintelui de numire a judecătorilor trebuie să fie una pur formală, în sens că odată ce un judecător a fost propus de Consiliu acesta trebuie să aibă și garanția că va fi numit în această funcție.

Potrivit principiului inamovibilității judecătorului, acesta nu poate fi nici revocat, nici retrogradat, nici transferat pe un post echivalent, nici chiar avansat fără consimțământul său. Regula imposibilității avansării în lipsa consimțământului este dictată de nevoia de a-l pune pe judecător la adăpost de acele fa-

voruri pe care acesta ar trebui să le acorde în schimbul avansării.

Inamovibilitatea pune magistrații la adăpost de orice revocare și transferare impusă în afară de greșeli foarte grave și după o procedură jurisdicțională.

Trebuie de menționat că independența judecătorilor este asigurată și de o serie de alte condiții legale. Astfel, publicitatea dezbaterilor judecătorești, incompatibilitățile și posibilitatea controlului hotărârilor emise de judecători asigură în egală măsură atât independența judecătorilor priviți individual, cât și independența puterii judecătorești în ansamblu.

Concluzii. Se poate vorbi despre un sistem judecătoresc independent doar atunci când magistrații sunt selectați și promovați în funcții pe criterii de profesionalism, integritate și meritocrație, când nu există pârghii de influență asupra judecătorilor, când sunt asigurate condițiile de bază pentru protecția efectivă și completă și când există garanții în privința apărării drepturilor fundamentale ale omului.

În consens cu poziția exprimată în documentele internaționale, independența magistraturii este privită ca garanția cea mai puternică a menținerii autorității dreptului și protecția drepturilor omului, ea putând fi asigurată, doar în măsura în care, toți cei vizați sunt antrenați în susținerea activă a instituțiilor libere și democratice. Independența judecătorului, presupune că acesta, pronunțându-se într-un caz, ar trebui să ia în considerare numai probele rezultate din faptele cauzei, dispozițiile constituționale și juridice, precum și propriul său sentiment de dreptate și echitate, din suflul și conștiința sa.

Independența judecătorului ține de separația și echilibrul puterilor în stat. Totuși, prin consacarea acestui principiu, independența judecătorului este într-o mare măsură dependentă de caracterul, moravurile și tradițiile specifice fiecărei

țări. Din acest punct de vedere, independența judecătorului nu poate fi garantată absolut de lege.

Un judecător independent adoptă o hotărâre în sala de deliberare doar în baza probelor constatate în ședință, raportate la lege sau reieșind din prevederile legale, iar atunci când în deliberare se discută alte împrejurări ale procesului, rugăminți, solicitări sau amenințări, există o problemă gravă a sistemului judiciar.

Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția în deplină independență în raport cu toate constrângerile, forțele de natură socială, economică și politică și chiar în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească. Iată de ce independența judecătorilor nu este un beneficiu al judecătorilor, ea este un beneficiu al cetățenilor.

Judecătorul nu poate fi tras la răspundere pentru opinia sa exprimată în înfăptuirea justiției și pentru hotărârea pronunțată, dacă nu va fi stabilită, prin sentință definitivă, vinovăția judecătorului de abuz criminal. Trebuie de înțeles clar că independența judecătorului nu constituie și nu poate fi interpretată ca o putere discreționară a acestuia sau o piedică în calea angajării răspunderii sale penale, contravenționale sau disciplinare în condițiile legii.

Imposibilitatea statului de a asigura în măsură suficientă independența judecătorilor generează imposibilitatea garantării juste și legale a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Totodată, trebuie menționat că independența judecătorului nu reprezintă un scop în sine și nu este un privilegiu individual al judecătorului; aceasta se justifică prin necesitatea de a permite judecătorului realizarea misiunii sale.

Judecătorii nu se află și nu trebuie să se afle în raporturi de subordonare față de alte autorități pu-

blice, indiferent care ar fi acestea și indiferent de poziția ierarhică a acestor autorități în stat.

Drept consecință, o garanție a asigurării independenței judecătorului trebuie să fie principiul constituțional al loialității, potrivit căruia judecătorul nu trebuie să abuzeze de statutul său, dar având conduita profesională prin care respectă legea să se bucure de autonomia și independența profesională.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al RM, nr.1 din august 1994.
2. Principii de bază ale Independenței Justiției (act adoptat la al 7-lea Congres al Națiunilor Unite referitor la prevenirea infracțiunilor, care a avut loc la Milano din 26 august pînă la 6 septembrie 1985 și aprobat prin rezoluțiile Adunării Generale 40/32 din 29 noiembrie 1985 și 40/146 din 13 decembrie 1985).
3. Statutul universal al judecătorilor a fost adoptat de către Consiliul Central al Asociației Internaționale a judecătorilor în cadrul reuniunii desfășurate la Taipei- Taiwan pe data de 17 noiembrie 1999.
4. Recomandarea (94)12 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind independența, eficiența și rolul judecătorilor (adoptată de Comitetul de Miniștri în 13 octombrie 1994, la a 518-a reuniune a delegaților miniștrilor).
5. Legea cu privire la statutul judecătorului nr. 544-XIII din 20.07.1995// Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 59-60/664; republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 117-119/ 946.
6. Dana Apostol Tofan. Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice. București: Ed. All Beck, 1999.
7. Cochinescu Nicolae. Organizarea puterii judecătorești în România. Editura Lumina Lex, 1997.
8. Deleanu Ion. *Drept constituțional și instituții politice*. Tratat II, Editura Europa Nova, București, 1996.
9. Dogaru Ion, Dănișor Dan Claudiu, Dănișor Gheorghe. *Teoria ge-*

nerală a dreptului. Editura științifică, București, 1999.

10. Muraru Ioan. *Drept constituțional și instituții politice*. Editura Actami, București 1997

11. Muraru Ioan, Tănăsescu Elena Simina. *Drept constituțional și instituții publice*. Ed. All Beck, Vol. II, București, 2009.

12. Rusu Ioan. *Drept constituțional și instituții politice*. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Lumina Lex, Bu